

СТАНОВИЩЕ

на дисертация за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
от доц. д-р Наталия Рашкова,

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

Автор: Румяна Андреева Маргаритова

Тема: „Музикалнофолклорни практики в мултиетническа среда“

Научен ръководител: доц. д-р Венцислав Димов

Дисертационният труд на Румяна Маргаритова „Музикалнофолклорни практики в мултиетническа среда“ поставя широка тема с много възможности за изследователски интерпретации. С различна интензивност такъв тип проблематика е разработвана през годините в българската етномузикология по отношение на прояви на фолклорна музика сред етнически и конфесионални общности у нас, български диаспори зад граница, балкански взаимодействия и др. В този контекст дисертантката избира своя специфична тематична рамка, обявена пространствено като изследване на музикални взаимодействия на Балканите, и то в един „микровариант“ – Кърджалийският регион, известен с разнообразен етнически и конфесионален състав на населението (българи, турци, цигани, християни, мюсюлмани). Въпреки че първоначалната идея е била да се обхване многообразието от музикални традиции в региона, с цел за изчерпателно представяне авторката е избрала да изследва в дълбочина ритуалната музика една от етноконфесионалните общности – хетеродоксните мюсюлмани. Това ограничение е много добре обосновано с оглед на поставената цел на изследването: „да се интерпретира ритуалната музика на алевиите и бекташите в Кърджалийско от гледна точка на нейното функциониране в мултиетническата среда“ (с. 12), както и в ясно формулираните задачи за постигането ѝ. Струва ми се, че така конкретизираната проблематика влиза в известно напрежение с формулировката на дисертационната тема, тъй като в този вид тя звучи твърде общо. Едно допълнение към заглавието би изяснило и извело на преден план действителния център на изследването. Актуалността на темата е безспорна както заради избраната съвременна проблематика, така и заради детайлното проучване и представяне на една почти непозната музикална религиозна традиция.

Дисертационният текст е успешен резултат от петнадесетгодишно теренно проучване, съпроводено с трудности за вникване в скритото знание на изследвана общност, за натрупване на сведения и звукозаписи за алевийско-бекташийската ритуална музика, за овладяване на методологически инструментариум при научната интерпретация на материала.

Структурата на изложението е перфектно замислена и осъществена – дисертантката е построила своя текст като увлекателен разказ, в който се разкриват историческата поява на хетеродоксните мюсюлмани в България, спецификата на религиозната им доктрина, ритуалните практики, подробни музикални анализи на ритуалната музика. От първите глави на дисертационния

текст проличава отлично познаване и ориентация в българска и чуждоезична научна литература относно разработването на различни аспекти от културата на хетеродоксните мюсюлмани. Навсякъде в текста е проявено умението на дисертантката да вплита в хода на своето изложение публикации и източници, осмислени и съпоставени в нейната изследователска логика, допълващи и обогатяващи нейните собствени наблюдения и разсъждения. Прави впечатление прецизното обосноваване и употреба на терминология от различни научни традиции, винаги с оглед на най-адекватното назоваване на анализирания обект. Всъщност авторката съумява да създаде и приложи свой теоретичен и методологически апарат.

Силна страна на изследването е открояването на многостранни връзки и взаимозависимости между ритуален контекст, изпълнителско поведение, музикални структури. Постигнат е внимателен баланс между описателност и аналитичност. В музикалноаналитичния раздел са поставени съществени музикалнотеоретични въпроси, проявени в анализирания материал, като метричната модулация, мелодическата типологизация, мотивното развитие, ладовата променливост. Записаният музикален материал е поднесен изключително коректно и добросъвестно – указан е начинът на изпълнение по време на ритуал и в извънритуална обстановка и фрагментарността на определени записи като демонстрационни. В тези случаи изводите отчитат само възможните аналитични интерпретации. Предполагам, за улеснение илюстративният нотен материал е останал без изписване на словесния текст под нотите. В някои случаи текстът е цитиран отделно от мелодията, въпреки че се анализира във връзка с музикалната структура. За читателя възприемането би било по-удобно, ако вижда дешифрираното изпълнение в цялостен вид.

Главата, посветена на инструментариума и инструменталния съпровод в алевийско-бекташийската ритуална музика, е разгърната в поредица от „епизоди“, разкриващи разнообразни страни на този въпрос – историческа (за появата, разновидностите и употребата на кордофонните „дрънкови“ инструменти по нашите земи), конструктивна (за техническите характеристики на инструментите в ритуалната практика), антропологична (за личността и възгледа на един майстор на сазове), сакрална (за ритуализирани прояви на символната стойност на инструмента като вещ и звук). Музикалните функции на саза като акомпаниращ инструмент са разгледани по отношение на специфичното структуриране на вокално-инструменталната форма при съпровод на танц или от вида нефеси за слушане, хармоническите съзвучия, отмерването на ритъма, мелодическата му роля.

Антропологичната изследователска линия е засилена в следващата глава, в която център са изпълнителите и мястото им ритуала. От интервюта с музиканти са открити нормативните изисквания към тяхната позиция, начините за обучение и усвояване на ритуалния репертоар, качеството на музикалното изпълнение, формирането на индивидуален изпълнителски стил. В цялост личностните параметри в изграждането на изпълнител на ритуална музика в изследваната мюсюлманска общност са разгледани чрез интересно написан

„портрет“ на един млад бекташийски музикант, продължител на традицията.

Добре осмислена и представена е промяната в изпълнителските контексти на ритуалната музика от консервативна традиция, скрита за външно присъствие, към възникване на нови ситуации за отваряне на културата и частичното ѝ споделяне с другите. Съвременното състояние на сакралната музика на хетеродоксните мюсюлмани от Източните Родопи е дефинирана и обоснована (в несъгласие с някои констатации за „упадък“) като „жива традиция“ в ритуал със съхранени смислови и действени параметри. На фона на спецификата на тази религиозна музикална практика на българска територия и на тенденциите в други балкански страни, дисертантката прогнозира нейното по-дълготрайно съхранение и придържане към старите, традиционни форми, но и постепенна промяна към репрезентативност и откритост.

В добре издържаната логическа завършеност на изложението се вписва и обобщаващото заключение на труда. Поставените изследователски цели и задачи са постигнали своя удовлетворяващ резултат. Ритуалната музика на хетеродоксната мюсюлманска общност от Кърджалийско е представена в различни свои аспекти и в съпоставителен план с други традиционни музикални култури от своето обкръжение.

Особена документална стойност имат приложенията в края на труда – сборник с нотирани от авторката теренни записи с 77 религиозни песни нефеси, легенда за Мохамед и Али, фотографии от теренните проучвания в Кърджалийско.

В автореферата, отразяващ адекватно съдържанието на дисертационния текст, са изведени шест значими изследователски приноса. Посочени са и четири научни публикации по темата в академични издания у нас и в чужбина.

Разработката на Р. Маргаритова показва изследователска зрелост, компетентност, умение да се очертават изследователски перспективи. Дисертантката е изграден млад учен с възможности да продължи успешно своето научно развитие.

Като изразявам своята положителна оценка за дисертационния труд „Музикалнофолклорни практики в мултиетническа среда“, предлагам Научното жури да присъди на Румяна Андреева Маргаритова образователната и научна степен „доктор“ в Професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, научна специалност „Музикознание и музикално изкуство“. Гласувам с ДА.

05.03.2016 г.

доц. д-р Наталия Рашкова